

Advertentie

Het IJzeren Veulen
VAN CABAUW

DE WAARHEID LIGT
IN HET MIDDEN

STICHTING
VAN STREEK

DE WAARHEID LIGT IN HET MIDDEN

ONZE STREEK ZIT VOL MET LEGENDES EN MYTHES, WAARVAN SOMS DE OORSPRONG NIET HELEMAAL DUIDELIJK IS. IN VAN STREEK WORDEN DIE VERHALEN OPNIEUW VERTELD. DE BASIS VAN DEZE VERHALEN LIGT IN DE LEGENDES. HET SPEELT ZICH AF OP BESTAANDE PLAATSEN, WAAR JE OOK DE LEGENDE KUNT TERUGVINDEN. DE PERSONAGES ZIJN FICTIEF, MAAR HET VERHAAL DAT ZIJ VERTELLEN KLINT GELOOFWAARDIG. IS HET ECHT GEBEURD OF IS HET GEWOON EEN MOOI VERHAAL? DE WAARHEID LIGT IN HET MIDDEN.

Het IJzeren Veulen **VAN CABAUW**

“Nog ééntje dan”. Kastelein Van Eyk trekt de tap open. Het is net na middernacht in café De Gevlekte Koe. Het café is eigenlijk dicht, maar Van Eyk is de beroerdste niet. Niek en Aris zijn stamgasten, die hebben een streepje voor. Controle op de sluitingstijd is er nooit geweest, net zoals het rookverbod het café nooit heeft bereikt. Alles gaat zoals het gaat in Cabauw.

Niek rolt met zijn tabaksgele wijsvingers zijn zoveelste sjekkie van de avond. Van Nelle zwaar. Vanaf zijn veertiende is hij al trouw aan de weduwe van Van Nelle. Met Rizla rood vloepapier natuurlijk. Mascotte is veel te dik. Zijn van alcohol bloeddorpen ogen verraden de gemoedstoestand. Het vloepapier scheurt. “Gosvergemer, hoe ken dat nou”, vloekt hij iets te hard. Aris kijkt niet op of om.

Het was zijn dag niet. “Trammelant op het werk, Aris?” informeert Van Eyk. “Mwaah.” “Hoe is het met de vrouw thuis?” “Goed hoor, maar die moes vanavond zo nodig inspector Lynley kijken. Daar is dus ook weinig aan te beleven.”

Aris gooit de laatste slokken uit zijn glas achterover. “Ik ga weer es op huis op aan. En hé Van Eyk, is er morgen geen Champions League? Kunnen we hier komen kijken?” “Prima joh”, antwoordt de kastelein. “Ik zie je morgen.”

“Wacht effe Aris, ik loop een eindje met je op.” Niek drukt zijn peukie uit en stomelt van de barkruk, zoekt naar zijn pet en trekt zijn jas aan. “Tis al niet zo koud meer”, brult Niek als hij de cafédeur achter zich dicht gooit, maar trekt wel zijn kop terug in zijn kraag. “Ja, ja, de zomer komt eraan. Mijn ouwe vader heeft van zijn moestuin de eerste spinazie al gegeten”, antwoordt Aris. Tegelijk vraagt hij zichzelf af waarom hij juist op dit uur aan de moestuin van zijn vader denkt. Stompzinnig. Zal de drank wel zijn. Om

zich vervolgens te irriteren aan het eeuwige gezever van Niek over de conflicten bij de plaatselijke zangvereniging. Gelukkig zijn ze bijna bij de kerk, denkt Aris, vlakbij de T-splitsing waar hun wegen scheiden. Niek moet linksaf, Aris nog een stukje rechtdoor. Gewoon zoals altijd. Gewoon zoals altijd alles gewoon is in Cabauw. De een gaat links, de ander gaat rechtdoor. Je steekt je hand op en zegt nog even ‘heujh’ in de wetenschap dat je elkaar binnenkort wel weer ziet.

Maar niet deze keer. Er klinkt geratel. Als het geluid van blikjes rollend over het asfalt, vastgebonden aan de auto van een net getrouwd stel. Blikkerig. Vlak voor hen briest er iets. Mist uit de sloot komt uit het niets opzetten. Niek kijkt naar Aris. Aris naar Niek. “Wat is dit Aris?” Aris staart bedeesd naar het gevaarte op zo’n tien meter afstand. “Joh, tis gewoon een van de dorpsjongens op zijn scootertje”, bezweert Aris de spanning.

De dagen erna leeft Aris in een roes. Keer op keer ervaart hij opnieuw de knal, voelt hij de aanwezigheid van het gevaarte en ziet hij het lichaam van Niek levenloos tegen een knotwilg liggen. Na autopsie bleek Niek te zijn overleden aan geklapte longen en vele inwendige bloedingen. Ook zijn lever en milt waren gescheurd. Hij had geen schijn van kans gehad tegen het gevaarte dat hem ramde.

En Aris? Aris leeft met een droom die werkelijkheid is. Maar ook met een beklemmende twijfel. Heeft hij nu echt gezien wat hij heeft gezien? Of is zijn dronkenschap hem de baas geweest? Hij weet het toch zeker. Hij heeft een ijzeren paardje gezien!

Aris’ vrouw Marise verklaart hem voor gek. Niet vreemd natuurlijk als je na cafébezoek thuis komt met het verhaal dat je maat door een ijzeren veulen neergebeukt is. “Je zuipt teveel joh! Zou je die hersenpan van jou niet eens laten onderzoeken door een of andere zenuwenarts?” Ook de politie heeft moeite met het verhaal van Aris, maar het vreemde is dat zij geen sporen kunnen vinden. Niet van een scooter, maar ook geen dna-sporen die duiden op een gevecht tussen twee mannen. Aris houdt bij de politie vast aan zijn verhaal van de ijzeren veulen. “Ik heb het toch zelf gezien. Hij brieeste zelfs.”

Op het dorp gonst het inmiddels van de geruchten. Tijdens de begrafenis van Niek kijkt iedereen met schuine ogen naar Aris. Geroezemoes klinkt als hij Niek de laatste eer bewijst. Maar Aris is nog te beduusd het op te merken. Dat verandert als hij de maandag daarop op zijn werk verschijnt bij het hoveniersbedrijf Van Scheffingen. Het gesprek slaat stil als hij ’s ochtends de kantinedeur opendoet. “Môge”, roept Aris. Gemompel krijgt hij als antwoord, waarna iedereen snel aan de slag gaat. Als bij het koffiedrinken om half tien iedereen in stilte zijn witte boterhammen met huzarensalade naar binnen zit te werken, slaat Aris met zijn vuist op tafel. “Wat heb ik go@^&%&#(*^@ verkeerd gedaan?!? Ik ben gaan zuipen met Niek in De Gevlekte Koe. Ik was niet laddersat en Niek was niet stomdronken. Er stond een of ander verdomd klein knolletje voor onze neus. Maar dat beessie was verrekke agressief. Het sprintte op Niek af en ramde hem vol tegen de borstkas. Niek vloog door de lucht en knalde met zijn hoofd tegen een knot-

wilg. Dat beest draaide nog een keer zijn kop naar mij om, maar ging er vervolgens in een rotvaart vandoor, de dijk af richting Lopik. Dat beest was een monster, een ijzeren monster. Je hoorde zijn ijzeren poten schrapen over de weg. Ik zweer het je. Nog nooit heb ik zoiets gezien. Misschien dat iemand een grap met ons heeft willen uithalen, maar dan was het wel een hele misselijke grap.” Aris jankte het bijna uit. Maar hij kon zich beheersen, want janken doen mannen in Cabauw niet. “Wat ik maar wil zeggen: ik heb niets gedaan. Ik kan er niets aan doen. Ik stond er bij en keer er naar. Het was verdomme alsof ik droomde.”

Jaap van Doorn, met 63 jaar de oudste van het gezelschap hoveniersmedewerkers, schuifelt zenuwachtig met zijn broodtrommel. “Beste Aris, luister es. We geloven niet dat jij schuldig bent aan de dood van Niek. Waar we veel beduchter voor zijn, is het ijzeren veulen. Jij zegt dat jij het ijzeren veulen hebt gezien. Dat beest is al zo’n 100 jaar niet meer gesignaleerd in Cabauw.” “Hoezo, al 100 jaar niet meer gesignaleerd?”. De van niets wetende Aris kijkt Van Doorn vragend aan. “Ken je het verhaal van het ijzeren veulen niet? Dat beest heeft hier huisgehouden hoor. Mijn opa zat vol verhalen en angst voor dat beest. Een paar jaar voor de Eerste Wereldoorlog schijnt dat beest te zijn getemd door een priester uit Harmelen. Hendrik Budding heette de beste man. Die heeft ‘m de sloot ingedreven. Vlak voordat ie verzoop schijnt het beest nog gekermd te hebben dat ie over 100 jaar terug zou keren. Alsof de duivel werd uitgedreven, zo schreeuwde dat kreng, vertelde mijn opa. Het hele dorp heeft het die nacht kunnen horen. Je moet eens langsgaan bij Pancras Meeuwis. Je weet wel, die vent die al die historische boeken over Lopik en Cabauw heeft geschreven. Volgens mij weet hij meer van dat ijzeren veulen.”

Dezelfde avond snelt Aris zich op weg naar amateurhistoricus Pancras Meeuwis. De naam van Meeuwis staat niet in het telefoonboek. Aris gaat op goed geluk langs. Geen bel op de voordeur van het 19e eeuwse arbeiderswoninkje aan de Lopikerweg West, dus loopt Aris achterom. Pancras zit buiten, met een kop koffie in de hand te genieten van de avondzon. En hoewel de twee elkaar alleen van gezicht kennen, is Pancras niet verrast door het bezoek van Aris. Het lijkt er eerder op alsof hij hem had verwacht. Pancras zuigt aan zijn sigaret en pleurt de filter in de majem voordat hij Aris teruggroet. “Ik heb van je gehoord jongeman. Tis niet best. Kom mee naar binnen, ik kan je het een en ander vertellen over dat ijzeren veulen. Want daar kom je toch voor?”

Het ruikt muf in de zondagskamer van Pancras. Overal boeken tegen de wand. De grond ligt bezaaid met krantenknipsels. In de hoek knort een ranzige hond. Zo vet als bagger. Even strekt ie zijn kop naar voren om te zien wie er binnenkomt. Aris kijkt de hond in de ogen, ziet dat het beest niets kwaads in de zin heeft en laat zich vallen in een van de verouderde stoelen. “Sinds het overlijden van mijn moeder in 1979 heb ik niets meer aan deze kamer gedaan”, lacht de 86-jarige Pancras zijn bruine tanden bloot. “Ik zie het”, merkt Aris

bijdehand op. “Koffie?” Aris twijfelt even maar wil niet onbeleefd zijn. “Een bakkie dan.”

“Jij hebt iets bijzonders meegemaakt joh”, roept Pancras vanuit zijn keukentje. “Het ijzeren veulen, wie had dat gedacht.” De ogen van de amateurhistoricus twinkelen als hij de koffie neerzet; in kopjes met bloemetjes erop en een gouden randje aan de bovenkant. Ook uit je moeders tijd, denkt Aris. Hij neemt een slok van de slappe drek, vermant zich en komt dan maar meteen tot zaken. “Vertel me alles van dat beest, ik wil weten wat ik heb gezien.” Pancras leunt achterover. “Waar zal ik beginnen?”

“Tien jaar geleden heb ik veel onderzoek gedaan naar het ijzeren veulen van Cabauw. Honderden jaren lang is dat beest echt een begrip geweest hier. Een schrikbeeld. De eerste beschrijvingen van het ijzeren veulen die ik ben tegengekomen dateren uit 1672. In de oude doopboeken van de kerk werden soms ook bijzondere gebeurtenissen vermeld die het dorp bezighielden; een overstroming, een boerderij die in de brand was gevlogen, vermeende hekserij of een moord die was gepleegd. Niet dat er ieder jaar iets werd vermeld, maar ja, zo nu en dan was er wel iets dat het vermelden waard was. Zoals je misschien nog weet van de geschiedenislessen op de lagere school, was 1672 een rampjaar voor Nederland. De Engelsen vielen ons aan op zee, de Fransen vielen ons land vanuit het zuiden binnen en een paar Duitse bisdommen vonden het gezellig om vanuit het oosten bij ons op bezoek te komen. Oorlog op drie fronten. Angstige tijden. Vooral voor de Fransen was men in deze regio bevreesd. Die plunderden boerderijen, verkrachtten jonge meiden en staken de boel in de fik. Een kasteel in Montfoort is met de grond gelijk gemaakt door hen. Het was in deze tijd, van onzekerheid en angst dat men 's nachts vreemde geluiden hoorde. Het gerammel van ijzeren kettingen die over de grond sleepten. En altijd tussen twaalf en één uur 's nachts. Het moet de gemoederen flink hebben beziggehouden, dan kan niet anders, want er valt zelfs een dode. In de kerkboeken wordt gemeld dat: ‘Een drietal mannen eene ijseren peerdje hadde opgemerkt in den nagt. Telkenmale liept het beest tusschen de twee brugge van den dorp Cabauw. Eene der drie mannen hadde het aangezichts des ijseren peerdje niet overleefd.’”

“Dus dat beest bestond toen al”, onderbreekt Aris het verhaal van Pancras. “Ja, zeer zeker. En het maakte toen al een slachtoffer. Lange tijd wordt geen melding meer gemaakt van het ijzeren veulen. Dat gebeurt pas in 1772, precies honderd jaar later, in de nacht van 27 op 28 oktober. Ik heb het onderzocht, het is precies één nacht voor het afbranden van de molen in Cabauw. Duidelijk is nu dat het beest zich vertoont op momenten dat onheil zich aftekent in de eigen regio maar ook tijdens roerige tijden in de vaderlandse geschiedenis. Zoals een aantal jaren later in de winter van 1794 – 1795 als de Franse troepen van Napoleon Nederland binnentrekken over de bevroren rivieren. En vanaf dat moment wordt in de doopboeken van de kerk steeds vaker melding gemaakt

van het ijzeren veulen. Baby's in Cabauw die worden geboren rond de tijd dat het beest zijn gerinkel 's nachts laat horen, sterven kort daarop. Maar ook duikt het ijzeren veulen in 1830 op, als Nederland in oorlog komt met België; in 1848 als Koning Willem II zijn macht moet afstaan aan de Tweede Kamer en de ministers, en ga zo maar door. Meer gedetailleerde informatie over het beest heb ik gevonden in de jaren daarna, als er steeds meer kranten in Nederland verschijnen. In 1896 wordt in het toenmalige Utrechts Nieuwsblad melding gemaakt van een opstand tegen het ijzeren veulen. Het beest is in de zomer van dat jaar, tot drie keer toe verschenen. Altijd tussen twaalf en één uur 's nachts en telkens sprintend tussen de twee bruggen van Cabauw. De dorpelingen staan stijf van de spanning die omslaat in woede als diezelfde zomer dertien koeien door blikseminslagen om het leven komen. Er wordt een plan bedacht het beest te vangen. Wekenlang houden mannen in afwisselende samenstelling de wacht. Gewapend met staken en ijzeren stangen. Maar ze falen jammerlijk, staat in het artikel. De nacht van 13 op 14 augustus is een fatale nacht. Twee mannen bekopen de ontmoeting met het veulen met de dood. De krant vermeldt dat bij een van hen de darmen bruut uit zijn lichaam zijn gerukt. Een derde dorpsbewoner weet te ontkomen door in een boom te klimmen. Hij schijnt psychisch nooit meer de oude te zijn geworden. Dat heb ik van familie van hem gehoord. Ondertussen nemen de verhalen in en om het dorp mythische vormen aan, niet vreemd natuurlijk. Wetenschappers van de universiteit Utrecht doen het verhaal af als dorps bijgeloof, maar diezelfde wetenschappers hebben geen verklaring hoe het dan wel zit. Tijdens de eeuwwisseling van 1899 naar 1900 wordt klokslag middernacht een hels gehinnik gehoord door de dorpsbewoners die zich verzameld hebben bij het dorpscafé. Niemand ziet iets, maar de angst zit er dusdanig in dat er niet meer wordt gefeest. Daarna is het een aantal jaren stil voordat het ijzeren veulen zich weer vertoont. Bijna zouden ze 'm zijn vergeten. Maar 6 juni 1911 is het raak." Pancras stopt even met vertellen. Hij moet even op adem komen om niet te zeer in de ban te raken van zijn eigen verhaal. Ook Aris grijpt het moment aan om even te ontspannen.

"Moe je wat drinke jongeman?", vraagt Pancras terwijl hij alvast naar de keuken loopt om zichzelf een fikse borrel in te schenken. "Een biertje zou ik wel lusten." Pancras kijkt door het keukenraam. Het schemert al een beetje. De zon laat haar strijklicht mooi over de polder vallen. Als een paarsoranje deken. "Dit zie je toch nergens hè." Om vervolgens samen met Aris, mijmerend over het landschap, buiten een peukie te roken.

"1911, zei je", hervat Aris de geschiedenisles van Pancras. "Ja. Precies 100 jaar geleden. Het schijnt gruwelijk te zijn geweest. Het beest was al een paar nachten in de weer. Een paar stoere jongens van het dorp zagen hun kans schoon naam en faam te maken. Zij zouden het beest wel temmen. Met knuppels zouden ze dat veulentje wel even een koppie kleiner maken. Met z'n drietjes waren ze. Hendrik Verboom, Klaas

Verweij en Krijn Hoogendoorn. Boerenjongens die wel wat gewend waren, en met hun krachten konden smijten als dat moest. Fit en sterk van lijf en leden. Die zouden zich toch niet omver laten overlopen door een veulentje? Krijn liep in het midden. Terwijl ze de dijk afstruinden, kwam vanuit het niets mist opzetten. Ze bleven even staan, hoorden gebries en voordat ze het goed en wel beseften, beukte het beest de borstkast van Krijn. Volledig buiten bewustzijn lag hij op de grond. Bloed stroomde uit zijn oren. In het verslag in de kranten is te lezen dat Hendrik en Klaas daarna ‘een duivelsch gelag uit den bek van het beest vernamen’. Krijn hebben ze meegesleurd naar de dichts bijzijnde boerderij. Maar hij was al dood.”

“Voor veel dorpingen is het inmiddels duidelijk”, vertelt Pancras. “Dit is werk van de duivel. Alleen hogere machten kunnen de strijd met het ijzeren veulen aan. Dorpspastoor van Cabauw, Ferdinand de Mus, is te veel onder de indruk van het beest. Het gaat hem boven de pet. Hij schakelt Hendrik Budding in, pastoor van de rooms-katholieke kerk in Harmelen. Ze kennen elkaar goed en De Mus weet dat Budding in Rome heeft gestudeerd en les heeft gehad in duivelsuitdrijving. Budding durft de strijd wel aan. Gewapend met een crucifix gaat hij samen met twaalf dorpingen - die veel vertrouwen hebben in de pastoor - de strijd aan. Ze gaan iedere nacht tussen twaalf en één uur de dijk bewaken en wachten op een ontmoeting met het ijzeren veulen. Op de zesde nacht staan ze plotsklaps in de mist. Het silhouet van het beest doemt op. Budding weet niet hoe snel hij de crucifix voor zich uit moet steken, en buldert allerlei Latijnse teksten richting het beest. De scharnieren van het beest kraken en het pantser krimpt ineen. Luid hinnikend probeert het ijzeren veulen nog af te stormen op de mannen die inmiddels angstig bij elkaar gekropen zijn. ‘God is de enige en ware Almachtige’ schreeuwt Budding, waarop het beest in de naastgelegen wetering dondert. Onder hels kabaal en vuurflitsen, kermt het uit dat hij over 100 jaar hier terugkomt. Budding is de held, maar belangrijker, in Cabauw keert de dorpsrust terug.”

“En was het toen ook echt afgelopen met het ijzeren veulen?”, vraagt Aris. Pancras glimlacht als een boer met kiespijn. “Ik weet nog dat precies 33 jaar later, op 6 juni 1944, op de dag dat de geallieerden met de Slag om Normandië hun bevrijdingsoffensief begonnen, een aantal dorpsbewoners van Cabauw gebrabbel hoorden opstijgen uit de wetering waar het ijzeren paardje verzopen is. Ik was toen 19 en was één van hen. Het leek wel alsof het beest - als strijder van het kwaad - vervroegd wilde terugkeren.”

“Maar Pancras, nu is het 2011, precies 100 jaar later. Wat moeten we doen?” “Nou Aris, ik ben bang dat de dood van Niek slechts een voorproefje is van wat ons te wachten staat. Het beest heeft 100 jaar gezwegen, en heeft dus heel wat in te halen. Weet je waar ik verblijf op 6 juni 2011? In de kerktoren hier op het dorp. Veiliger kun je volgens mij niet zitten.”

Advertentie